Heykel, Resim Yapmak ve Fotoğraf Çekmenin Hükmü – 3

2.Makâlenin Devâmı

“Atâyâ’l-Kadîr fî Hukmi’t-Tasvîr”
Yazan: Ahmed Rızâ Hân
Tercüme: Molla Ahmed Mağnisavî

Ben (A. Rızâ)Allah’dan yardım isteyerek **şöyle derim**:

(Sûretin yasaklığındaki) illet en güzel bir şekilde ayıklanmış(ve ortaya çıkarılmış)tır. Lâkin büyük bir tenkıhden/illet ayıklamak ve tesbît etmekden bir parça kaldı. Mekrûh olmanın illeti teşebbüh ister umûmi olsun ister husûsî olsun putlara ibâdet etmeye teşebbüh/ kendini benzetmek olunca, sûretin müşriklerin ibâdet ettiği şeylerin cinsinden olması lâzımdır. Çünki müşriklerin ibâdet etmediği şeyler put hükmünde değillerdir ki, onun ta’zîm şekli üzere bırakılması veya önünde namaz kılmak -Allah korusun- puta ibâdet etmeye benzesin. İşte bu yüzden mekrûh olmayı ibâdet etmekle, mekrûh olmamayı da ibâdetin olmaması ile illetlendiriyorlar, sebeblendiriyorlar. Öyle ki, meselâ, ‘**müşrikler ona ibâdet etmiyorlar, o yüzden mekrûh değildir**’ diyorlar.

1-Yere konulduğu zaman bakan kimseye azaları ayrı ayrı görülmeyen küçük sûret, mekrûh olmayı gerektirmez; çünki bu kadar küçük olan sûrete ibâdet etmek müşriklerin adetlerinden değildir.

El-**Hidâye** de, el-**Kâfî**’de, et-**Tebyîn**’de şöyle demişlerdir: “Sûret, bakana açıkça görülemeyecek kadar küçük olsa mekrûh olmaz; çünki çok küçük(sûret)lere ibâdet edilmez.”

Fethu’l-Kadîr’de şöyle denilmiştir: “O put hükmünde değildir; o yüzden evde bulunması mekrûh olmaz.”

Bu husûsta Sahâbe büyüklerimizden, Mü’minlerin emîri hazreti Ömer radıyallâhu anhu, Abdullah İbnü Mes’ûd, Hüzeyfetül-Yeman, Nu’mân ibnü Mukrin, Abdullah ibnü Abbâs, Ebû Hureyre, Ebû Mûsâ’l-Eş’arî radıyallâhu anhum ve Nebî efendimiz Danyal aleyhissalâtü vesselâm’dan eserler gelmiştir. Nitekim bunları (İbnü Emîri’l-Hâc) el-**Hilye’**de açıkladı.

2-Başı kesik ve yüzü silinmiş sûret mekrûh olmaz; çünki ona ibâdet edilmez. Kaşın ve gözün silinmesi yetmez; kezâ ellerin ve ayakların kesilmesi de mekrûhluğu ortadan kaldırmaz.

Et-**Tebyîn’** ve el-**Bahr**‘da şöyle denilmiştir: Başı kesik sûret mekrûh değildir; çünki adeten başı olmayan sûrete ibâdet edilmez. Kaşların ve gözlerin silinmesine ise bakılmaz; çünki kaşı ve gözü olmayan sûrete ibâdet edilir.

El-**Hidâye’**de şöyle dedi: “Başı yok edilen sûret değildir; çünki başı olmayana ibâdet edilmez”…

El-**İnâye**’de şöyle denildi: “Başı olmayan sûrete ibâdet edilmez; o, cansızlar gibi olur”.

El-**Hulasa**‘da, el-**Feth’**de, el-**Hilye’**de ve el-**Bahr**‘da şöyle denildi: “Ellerin ve ayakların kesik olmasına i’tibâr yoktur.”

Bu ifâde aynı şekilde, el-**Hulâsâ** ve sonra el-**Hilye**’de de terdîd/‘**veya**’ kelimesiyle (‘ellerin **veya** ayakların..’ şeklinde) vardır.

Muhakkık(**İbnü’l-Hümâm**)’ın lafzı şöyledir: “Ellerin **ve** ayakların kesilmesiyle

mekrûhluk kalkmaz”. Yani (O’nun lafzı, ‘**veya**’ lafzıyla değil) ‘**ve**’ lafzıyladır.

El-**Ğunye**‘de küçük olan ve başı kesik olan sûret mes’elelerini mekrûh olmalarının temel sebeblerini göstererek şöyle yazdı: “Çünki ona ibâdet edilmez; böylece mekrûhluğun sebebi olan teşebbüh ortadan kalkar.”

3-Mum veya kandil, veya mısbâh veya gaz lambası veya fener namaz kılanın önünde olsa mekrûhluk olmaz: çünki onlara ibâdet edilmez. Şâyet ateş alevli olsa ve ya kor olan tandır veyâhud fırın, yâhud soba olsa, veyâhud da ocak namaz kılanın önünde olsa mekrûh olur. Çünki mecûsîler, bunlara ibâdet ederler.

El-**İnâye**‘de biraz önce zikredilen ibâreden sonra şöyle denilmiş tir: “Bu muma ve lambaya karşı namaz kılmak gibi olmuştur; çünki olara ibâdet edilmez. Şâyet namaz kılanın önünde içinde kor olan tandır, veya tutuşturulmuş ateş bulunsa, mekrûh olur.”

El-**Feth**’de mum mes’elesinin altında şöyle denilmiştir: “Çünki onlar muma ibâdet etmezler; aksine ister kor olsun, isterse ateş olsun, alevli ateşe ibâdet ederler.”

Tebyînu’l-Hakayık‘ta ve el-**Bahru’r-Râik**’da şöyle denilmiştir: “(El-Kenz sâhibi Nesefî) -Allah ona rahmet etsin- ‘**veya** (önünde) **mum veya lamba bulunursa** (ve onlara karşı kılarsa mekrûh olmaz)’ dedi; çünki onlara ibâdet edilmez; mekrûhluk ise ateşe i’tibârladır; mecûsîler ateşe ancak, ateş ocakta olur ve içinde kor bulunursa, veya tandırda olursa ibâdet ederler. Bu şekillerin dışında onlara yönelmek te mekrûhluk yoktur.”

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

‘**İ’tibâr ateşedir**’ sözünde el-**Bahr**, et-**Tebyîn**’e tâbi’ oldu ve doğruya döndü.

El-**Kafî**’de şöyle denilmiştir: “Eğer sûretin başı kesikse bunda hiçbir beis yoktur; çünki ona başı kesik olarak ibâdet edilmez. İşte bu yüzden, içinde ateş bulunan tandıra veya ocağa karşı namaz kılmak mekrûhdur; çünki bu ona ibâdet etmeye benzer. Kandile ve ya muma, veya lambaya karşı kılmak ise mekrûh olmaz; çünki bunlarda teşebbüh yoktur.

El-**Hindiyye’**de, İmâm Şemsü’l-Eimmeti’s-Serahsî’nin el-**Muhît**’in—den naklen şöyle dedi: “Kim namazında, tutuşturulmuş ateş bulunan tandıra veya içinde ateş olan ocağa karşı durursa mekrûh olur. Şâyet Kandil’e veya lambaya karşı durursa mekrûh olmaz”.

En büyük İmâm **Kadıhân**’ın el-**Fetâvâ**’sında şöyle denilmiştir: “Kişinin, içinde tutuşturulmuş ateş bulunan tandır veya ocak bulunduğu hâlde namaz kılması mekrûhdur; çünki bu, ateşe ibâdet etmeye benzer. Önünde lamba veya kandil varsa, mekrûh olmaz; çünki bu, ateşe ibâdet etmeye benzemez.”

Hızânetü’l-Müftîn’de el-Hâniyyeden (‘**çünki bu, ateşe ibâdet et meye benzemez**’ ifâdesine yer vermeden) ‘**mekrûh olmaz**’ sözü ne kadar olan yeri naklederek aynı şekilde söyledi.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bunlar büyük İmâmların sözleri dir. Böylece her ne kadar ed-**Dürr** sâhibi, Timurtâşî, sonra Seyyîd Ebû’s-Suûd el-Ezherî, sonra da Hâşiyetü’l-Merâkî’de Seyyîd Ah med et-Tahtâvî, kezâ ed-Dürer’de (Mullâ Husrev) O’na bu sözünde tâ bi oldularsa da- el-Kunye’deki ‘**me cûsîler, tutuşmuş ateşe değil, kora ibâdet ederler**’ şeklindeki söz düşmüş oldu.

(**Mullâ Husrev**’in ed-Dürer’de ki) ifâdesi şudur:“Çünki mecûsiler aleve değil, kora ibâdet ederler”.

Bunun bir benzeri de **Mec ma’u’l-Enhur**’da vardır. Şurunbilâ lî de, Merakî(l-Felâh’ı)nda ona işâ ret etmiştir. Sonra, Zâhidî’nin kendi si bu görüşünün zayıflığını “**tâ ki tutuşturulmuş ateşe karşı, mek rûh olmaz denildi**” sözüyle açık ça ortaya koydu.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Eğer ‘**alevli ateşe ibâdet etmedikleri**’ doğru ise, **قيل**/qîle/ denildi lafzı ile ifâde edilen sözün ma’nâsı nedir?. Ancak, ‘**tutuşturul muş ateşte korun olmaması çok azdır**’ denilirse, bu, söz kaldırır. Ak sine kor, ateşin bitmesine yakın olur. Sonra tutuşturulan ateş bazan otlarla olur ki onda kor yoktur. Allah’ en iyisini bilir.

4-5-Namaz kılanın önünde Mus haf-ı Şerîf, kılıç ve başka şeylerin bulunması mekrûh olmaz. Çünki üç kitâbda ve kitâbların çoğunda olduğu gibi bu şeylere ibâdet edil mez…

İmâm Zeylaî‘nin lafzı şöyledir: “Mushafa ve kılıca ibâdet edilmez. Mekrûhluk, ibâdetin bulunmasıyla oluyordu. Mushaf’a yönelmekteyse ta’zîm vardır. Biz ona ta’zîm etmek le emrolunduk.”

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bu, fakîrin daha önceki kelâmının başında getirdiği nefis bir farkın tâ kendisidir.

El-**Bahr**‘ın lafzı şöyledir: “Mushafa gelince… Onun önde bulun durulmasında ta’zîm vardır. Ona ta’zîm etmek ibâdet, O’nu hafîfe almak ise küfürdür. Böylece bu ibâre bir başka ibâreye katıldı. O hâlde mekrûhluk yoktur.” Bu ibâreyi ezberle; sana faydası olacaktır.

6-Küçük sûrete kıyasla örtül müş olan sûretin de mekrûh olmadığını söylediler. Çünki (onlara göre bu) görülmeme bakımından küçük sûrete benzemektedir. Cebe veya gömleğe koyulan, üzerinde sûret bulunan paralarda olduğu ve Hıristiyan yapımı bazı Türk takkelerinin içinde sûretlerin bulunması gibi. Bu hâllerde namaz kılmak mekrûh olmaz. Ancak, bulundurul ması yasak olan bir sûreti sakla mak onu açılmayan kapatılmış bir sandıkta tutsa ve her ne kadar ora da namaz kılmak mekrûh olmasa bile yasaklanmıştır.

El-Muhît‘de, el-**Hulasa**‘da, el-**Hilye**’de ve el-**Bahr**‘da şöyle denil miştir: “Elinin içinde sûret bulunan bir adam insanlara imâm olsa, imâmlığı mekrûh olmaz; çünki o sûret elbiseyle örtülmüş ve başkasına belli olmayan yüzük nakşı üzerindeki sûret gibi olmuştur.”

El-**Hulasa**‘nın lafzı şöyledir: “Sûret, namaz kılarken ellerinin içinde/avuçlarında [başka bir nüs hada da **elinin üzerinde**] olsa, bunda hiçbir beis yoktur: çünki o, elbiseyle örtülmüştür. Yüzüğünde olsa da hüküm aynıdır.” Birinci ibâreyi el-**Hilye’**de, el-**Muhît** ile el-**Hülâsâ**’ya nisbet etti. El-**Bahr**’da ise aralarını ayırdı ve güzel yaptı ve el-**Muhît**’in sözünün altında şöyle dedi: “Bu ibâre, yüzüğün üzerin de açık olan sûretle namaz kılmanın mekrûh olduğunu ifâde eder.”

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Âdet olan, yüzüğün üzerindeki olan sûretin belli olmamasıdır. Hattâ yüzük ancak onu kaldırabilir. Öyleyse el-**Muhît**’in ‘**belli olmayan sûret**’ kaydı, yüzük üzerindeki nakış ile üzeri örtülmüş olan sûret arasındaki ortak illeti/mekrûhluğun temel sebebini açıklamak içindir.

(İbnü Nüceym) El-**Bahr**‘da şöy le dedi: “Bu, şunu ifâde etmektedir: Namaz kılan kimseyle beraber, içinde üzerlerinde küçük sûretler olan dînârlar veya dirhemler (paralar) bulunan kese veya cüzdan bulunsa, örtülmüş olduklarından bu şekilde namaz kılması mekrûh olmaz.”

En-**Nehr**’de (kardeşi) O’na, şöyle i’tirâz etti: “Küçük sûretlerde mekrûhluğun olmaması, **örtülmüş olmak ile sebeblendirme**ye muhtâc değildir; hattâ bu (örtülmüş olmakla yapılan sebeblendirme) ‘**açık olduğu zaman mekrûh olmayı**’ gerektirir; ileride de geleceği gibi, onunla namaz mekrûh olmaz; fakat ‘**içinde sûret ve köpeğin bulunduğu hiçbir eve melekler girmez**’ haberi sebebiyle, sûreti ev de bulundurmak tenzîhen mekrûh olur. Bunu el-**Minha**‘da kabullenerek nakletmiştir.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

O, dediği gibidir. ‘**Küçük**(sûret)**ler**’ kaydının eklenmesi, sanki (bü yüklerden sakınmak maksadıyla değil de) ittifâkî olarak (öyle denk gelme yoluyla) yapılmıştır; zîrâ dînâr ve dirhemlerde bilinen (sûretler), küçük sûretlerdir. Ancak, ‘**lâkin** (mekrûh olur)’ sözünde senin bildiğin husûs vardır; (yani bu söz yanlıştır; çünki,) el-**Feth**’de de açıkça ifâde edildiği gibi küçük sûretin evde bulunması mekrûh değildir. Bu hususda (Hadîs ve Fıkıh âlimleri) Sahâbe radıyallâhu anhum’dan eserler nakletmekte birbir lerini te’yîd etmişlerdir. İmâm Fah ru’l–İslâm’dan, ‘**zâhiren ta’zîm yoluyla sûret saklamak mekrûhdur**’ sözünü daha önceden getirmiştik. Ne ‘**zâhir**’ ile nede başka kayıdlarla kayıdlanması, ne namazda ne de saklamak hususunda mekrûhluğa te’sîr etmez. El-**Bahr**’da ‘**bu şunu göstermektedir**: **Şâyet üzerinde sûret bulunan bir elbise, bir başka elbise ile örtülürse, onun içinde namaz kılmak mekrûh olmaz**’ dedi. Allah en iyisini bilir.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bunda, sandığında, dilediği zaman bakmak için sûret tutan kim seyi sevindirecek hiçbir şey yoktur. Zîrâ o, her ne kadar sandıkta olduğu müddetçe örtülmüş ise de onu açar sûreti çıkarır ve bu böylelikle açığa çıkmış olur; o yüzden de harâmlık geri gelir. Yasak olan birşeyi saklamak, zina etmesi için bir kadını tutmak gibidir. O kimse zinayı yapmadığı zaman da zina günâhını alır. Çünki ameller niyetlere göredir. Allah’dan selâmet işitiyoruz. Şâyet sûreti saklasa ama ona istediği zaman bakmayı kastetmese, bunda da fesadı gerektiren bir şeyi muhâfaza etmek vardır. Bu, oyun aletini, onu çalmayacak olan kimsenin saklaması gibidir. Büyük İmâm **Kâdıhan** Fetâvâ’sında ‘**şu çalgı aletlerinden bir tanesini saklasa, onu kullanmazsa bile mekrûh ve günâh olur**; **çünki bu eşyaları tutmak da âdeten oyundur**’ dedi.[1]

7-Namaz kılanın önünde güneş, ay, yıldız ve ağaç resimleri bulunmasında hiçbir beis yoktur; çünki müşrikler her ne kadar bunlara ibâdet etseler de, oların sûretlerine ibâdet etmezler. Sûmenler[2] her ne kadar aya âid bir ibâdethâne ise de onlarda ayın rûhanî sûreti olduğu nu zannettikleri bir put vardır. O put, hilal veya ay yâhud da dolunay sûretinde olmazdı.

Reddü’l–Muhtâr’da, el-**Hidâye**nin şerhi ed-**Dirâye**’den naklen şöyle denilmiştir: “Eğer, ‘**güneşe, aya, yıldızlara ve yeşil ağaçlara da ibâdet edilmekte olduğu**’ söyle nirse, biz de ‘**oların sûretlerine değil, bizzat kendilerine ibâdet edilir** deriz”.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bununla, (**Aliyyü’l**-)**Kârî**’nin el-**Mirkat**’da söylediği ‘**Allah’dan başka ibâdet edilen her ne varsa, -güneş ve ay gibi cansız varlıklardan bile olsalar- sûretlerinin yapılmasının harâm olması lâzım gelir**’ şeklindeki söz bâtıl/geçersiz oldu. Hattâ bu söz, mezhebin metin şerh ve fetvâ kitâblarının hepsinin mutlak ifâdelerine muhâliftir. Muvaffak kılan Allah’tır. Bu dediği mi al…

Sonra, **Allâme Kâkî** şöyle dedi: “Buna göre, güneş, ay, yıldız ve yeşil ağacın bizzat kendisine yönelmenin mekrûh olması gerekir”.

Şâmî (**İbnü Âbidîn**) de, ‘yani, çünki bunlar, sûretlerini yapmaları ve onlara yönelmenin hilâfına, ibâdet edilenlerin kendileridir’ dedi.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bu tuhaf bir fıkıh hükmü çıkarmak ve garip bir bahis açmaktır/tereddüt beyânıdır. Çöldeki ve denizdeki yolcuların çoğu zaman ikindide güneşe dönmekten, aya dönmekten veya akşam ve yatsıda aya dönmekten, yatsıda yıldızlara dönmekten kaçıp sığınacak yer yoktur. Namaz kılan, ağacın bol olduğu yerlerde ve bahçelerde yeşil ağaca dönmekten nereye kaçsın. Hattâ çoğu zaman o ağaçtan başka sütre bulunmaz ki, Şerât’in hükmüyle ona sığınsın.

İmâm Ahmed ve **Ebû Dâvûd** Miktad İbnü Esved radıyallâhu an hu’dan şöyle dediğini

rivâyet ettiler: “Ben Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem’i, hangi çubuğa, hangi, direğe ve hangi ağaca karşı namaz kılarken görsem, onu ancak ya sol veya sağ kaşı hizasına getirirdi.”[3]

Sonra, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz kılmayı ancak güneşin doğuşu, istivâsı ve batışı anında yasakladı. Onu/bu yasaklamayı güneşin namaz kılanın önünde olması ile kayıtlamadı. Bilakis her nerede olursa olsun, ister arkasın da, ister kalın bir bulut içinde ol sun… Onu/yasaklamayı Rahmân’ dan başka bir şeye ibâdet etmek ile değil de güneşin bu anda şeytânın boynuzları arasında olmasıyla sebeblendirdi. Belki de ayın ve yıldızların şiddetli uzaklığı sütreye ihtiyâc bırakmamaktadır.

Ebû Dâvûd ibnü Abbâs radıya llâhu anhumâ’dan şöyle dediğini rivâyet ettiler: “Rasulüllah sallallâ hu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Sizden biri sütre olmadan namaz kıldığı zaman onun namazını köpek, eşek, domuz, Yehûdî, Mecûsî ve kadın keser. Önünden geçtikleri zaman bir taş atımı mesafeden geçmeleri kılan için sütre yerine ki fâyet eder.”[4] ([**Bitti**.])

Tahâvî’nin de şu rivâyeti var dır: “Senden bir ok atımı mesâfede olmaları sana yeter.”[5] ([**Bitti**.])

El-Hindiyye’nin namaz bahsindeTatarhâniyye’den şöyle nakledilmiştir: “Eğer kabirler, namaz kılanın arkasında olursa mekrûh olmaz. Çünki şübhesiz ki, şâyet kılanın kendisiyle kabir arasında namaz kılacak ve bir insan geçecek mesafe bulunursa mekrûh olmaz. O yüzden burada da mekrûh ol maz.” ([**Bitti**.])

Ağaca gelince…

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Onların ağaçtan bir çeşide ve ya belli bir ağaca ibâdet emeleri, her ağaca değil, husûsan bu çeşide ve o muayyen ağaca dönmenin mekrûh olmasını îcâb ettirir. Bunlar sûret gibi değildirler. Çünki muhakkak ki hüküm, onun/ağacın kendisiyle alâkalıdır; herhangi bir sûret olmasına, ona ibâdet etmelerine veya etmemelerine bakılmaz. Bunun tahkîkı/araştırılıp hakîkatinin ortaya konması inşâallah ileride gelecektir. Muayyen şeyler böyle değildir. Onlarda cinse i’tibâr edilmez. Aksine ibâdet edilenin sadece kendisine ve ibâdet edildiği şekle i’ti bâr edilir, bakılır. İçinde kor olan fırınla, mum ve lamba arasındaki farkı görmez misin?. Nebî sallallâhu a leyhi ve sellem namazında hayvânını sütre yapıyor hayvânın müşriklerin ibâdet ettiği sığır cinsinden ve Sâmirî’nin buzağısının şahsına ibâdet edilmesi efendimizin hayvânı sütre etmesine mâni’ olmadı.

Buhârî ve Müslim, İbnü Ömer radıyellâhu anhumâ’dan şöyle rivâyet ettiler: “Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem bineğini önüne alır ve ona doğru namaz kılardı.”[6]

Feth’de şöyle denmiştir: “Oturan bir kimsenin arkası nanamazı için gizlense o insan sütre olur. Hayvân da aynı şekilde sütre olur. Ayakta olan insan hakkın da ihtilâf edildi. Fetih’de ve el-**Hindiyye**de en-**Nihâye**’den şöyle rivâyet edildi: “Binicinin kılanın önünden geçmekteki çâresi, bineğinden inmesi ve bineğini kendisiyle namaz kılan arasına koymasıdır; bineği ona sütre olur; o da geçer.”

Kararlaşan/oturan görüşlerle ile yazıl(ıp ortaya çık)an şudur: Müşriklerin ibâdet ettikleri belli bir hayvâna veya belli bir yeşil ağaca yönelmek mekrûhdur. Eğer ibâdet edilen nev’iyse/belli bir hayvân veya ağaç çeşiti ise, o çeşite dönmek mekrûhtur; eğer ibâdet edilen belli bir şahıs ise, o belli şahsa dönmek mekrûh olur, nev’inden olan diğerlerine değil. Bu mekrûhluğun şartı da namaz kılan ile yönelilen şey arasında geçen kimseyi günâha sokmayacak kadar bir mesafe bu lunmamasıdır. Bu, bana zâhir olan hükümdür; bunun İnşâellah doğru olduğunu ümit ediyorum. Allah’ en iyisini bilir.

Bütün bu mes’elelerden ortaya çıktıki, teşebbüh(ün mekrûhluk sebebi sayılan bir teşebbüh olması) için, o şeyin müşriklerin ibâdet ettiği şeylerin cinsinden olması

lâzımdır.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Buradan birtakım sorular ortaya çıkmaktadır:

Birincisi: Muayyen varlıklara gelince… Onun açık ma'nâsı (te şebbüh), o şeyin müşriklerin ibâdet etmekte oldukları (varlık) nev(i, çeşiti) veya şahıs olmasıdır. Fakat bu ma'nâ sûrette ebediyen bulunmaz. Güneşin ve ayın sûretlerinin evde bulundurulması mekrûh değildir. Bu sûretler bâtıl ma'bûdlar olmalarına rağmen, namaz kılanın önünde olsalar namaz mekrûh olmaz. Müşriklerin her sûrete ibâdet etmemesine rağmen her bir insan ve her hayvân sûreti edinmek harâmdır ve müşriklerin her bir sûrete de ibâdet etmemelerine rağmen onlar sebebiyle namaz mekrûh olur. Öyleyse bunun menşei/kaynağı nedir? Daha önceden geçtiği üzere güneş ve ayın sûret(lerin)e değil kendilerine ibâdet edilir. İşte burada (bu suâl) evlâ yolla gelir. Müşrikler tarafından ibâdet edilmeyenin ne kendisine ne de sûretine ibâdet edilmez. Eğer denilirse ki, şu zikredilen sûret rûhsuz, bu ise rûh sâhibidir. Biz de deriz ki, sorulan soru da budur. Mes'elenin dönüp dolaştığı nokta ibâdet olunca, bâtıl olan ma'bûdun sûreti nasıl yasak olmaz ve mekrûhluğu gerektirmez?.. Ne için ibâdet olunmayan rûh sâhibinin sûreti harâm oluyor ve mekrûhluğu gerektiriyor?

İkincisi: Başı kesik olan ve yüzü silinen sûret istisna edildi; çünki ona ibâdet edilmez. Açık olan o ki, şu '**olmaz**' (böyle bir sûrete ibâdet edilmez) denilmesi, mümkini/olabiliri nefy değildir ('**olamaz**' demek değildir; müşrikler başsız ve yüzsüz sûrete de ibâdet **edebilirler**.) Öyle ki, imkânsız olması şöyle dursun, müşriklerin hiçbir şeye ibâdet etmeleri küstahlıklarından ve çirkin liklerinden uzak görülmez. Çünki onlar erkeğin ve kadının cinsiyet uzvunada ibâdet ederler. O hâlde başı olmasa bile, bu iki organla beraber bedenin diğer kısımları olan bir sûrete ibâdet etmekten onları hangi şey engelleyebilir?.. Aksine burada anlatılmak istenen, böyle bir âdetlerinin olmadığını söylemektir. Çünki başı olmayan bir cisme ibâdet etmeleri adetleri değildir.

Tebyînü'l-Hakâik ile el-**Bah ru'r-Râik**'den şu ibâre geçmişti: "Çünki âdeten bu sûrete başsız olarak ibâdet edilmez."

Şimdi açık bir suâl; Elleri ve ayakları kesik olan bir sûret neden câiz değildir? Çünki onlar böylesi et parçasına âdeten ibâdet etmezler. Hattâ bu suâl kaşı ve gözü silinenlerde de sorulabilir. Çünki bunun (elsiz ve ayaksız veya gözsüz ve kaşsız et parçasının) âdeten onlar için ibâdet edilecek şey olması kabûl edilecek bir şey değildir.

Eğer, "başsız ve yüzsüz hayât olmaz; halbuki onların [yüzün ve başın] dışındaki uzuvların olmamasıyla hayât mümkin olur" **derseniz**, **biz de şöyle deriz**: Bu takdirde işin dolaşıp dayandığı yer '**ibâdet**' değil, '**yaşamak**'tır. Bu da hulfdur (önceden kabûl edilene ve söylenene uymamaktır). Yaşamayı sadece, yasağın bağlı olduğu illetin, yani '**sûretin âdeten ibâdet edilen bir şey olması**'nın hayat olmadan bulunmaması sebebiyle aldılar. Yoksa '**hayat menâtın**/illetin **aslıdır; tâ ki, hayat kalsa, âdeten ma'bûd olması kalksa bile** [yasaklık] **hükmü devâm eder**' demek değildir.

Üçüncüsü: Başı kesilmiş olan la elleri ve ayakları kesik olanın arasını, mevt/**ölmek** ve hayât/ **yaşa mak** ile ayırdılar. [Yani başı kesik olanda '**hayât**'a i'tibâr ettiler; elleri ve ayakları kesik olanda ise ona (hayâta) i'tibâr etmediler.] İkiside hayâtı kabildir/ikisi de yaşayabilir ve ikisine de âdeten ibâdet edilmez. Hattâ, neden büyük sûret sırf örtülü olması sebebiyle [yasaklıkdan] ayrı tutulabiliyor, [büyük sûret] bu kadar bir hâricî bir değişme ifâde ediyor, öyle ki bir şekil değişiyor da, ellerin ve ayakların kökten kesilmesinden kaynaklanan büyük değişiklik bunu (yasaklık dışında bırakılmayı) ifâde etmiyor? Hâlbuki örtmek sûrete hürmet ihtimalini de bulunduruyor; elleri ve ayakları kesmekte ise açık bir tahkîr vardır.

Dördüncüsü: Meselâ Zeyd ile koyunun sûretinin evde tahkîr edilmeden

bulundurulması, müşrikler ne Zeyd'e, nekoyuna ve ne de onların sûretlerine ibâdet etmedikleri halde harâm oluyor; müşriklerin bâtıl bir ma'bûdu olan bir sığırı evde tahkîr etmeden tutmak harâm olmu yor; bağlanması tahkîr için değil, onu korumak içindir; nice sığır ve öküz vardır ki bağlamadan saklanır. (Aralarındaki) fark nedir?

Şâyet siz, 'sığır sırf süt için tutulur, sûreti tutmanın ve saklamanın ise sahîh bir maksadı yoktur' **der seniz**, biz de şöyle **deriz**: Sahîh maksad dört mertebede olur: **Zarûret**, **ihtiyac**, **menfaat**, ve **süs**. Sığır, şâyet üçüncü mertebede ise insanlar sûreti dördüncü mertebe/süs için tutarlar. O hâlde bu da bir maksadsız değildir. Bununla beraber başka maksadlar da muhtemeldir. Meselâ, Allah'ın Müslümanları kâfirler üzerine galip kıldığı **cihâd arbede meydanının sûreti**. Öyle ki, o tabloda Müslümanların izzeti kâfirlerin de zilleti canlı gibi görürünür, Allah sübhânehû ve te âlânın nimetini hatırlatır ve şu kulların yaptığı gibi din için canını vermeye rağbeti hâsıl eder. Bu cihâd tablosunun bunlardan başka maslahatları ve faydaları da vardır.

Hâlbuki üç şeyden [sözü edilen maksadlardan] dolayı bu sûreti [cihâd arbedesi tablosunu] edinmek de harâmdır. O bakımdan sûrette [ibâdet edilecek şeye âid] bir ma'nâ ve göz önünde bulundurulacak bir menât/illet/temel sebeb alınması gerekir ki onlarla bu suâllerin hepsi ortadan kalksın ve mes'elelerin tamâmı yasaklık veya mübâhlık bakımından ona uysun.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Muvaffak kılınmış olmak sadece Allah celle celâlühû(nün muvaffak kılması) iledir. Burada sûretin yasak edilmesinin illeti/temel sebebi, ne sûrete, ne sûretin sâhibine, ne nev'e/tür'e, ne yakın cinse ibâdet etmek ve sûret sâhibinin yaşayabileceği bir hâlde olması değildir. Bu sorular şu gösterilen illetlerle kalkmaz ve fer'î mes'ele ler(in çıkarılmasın)a elverişli değildir.

Aksine sûretin yasaklanmasının sebebi Muhakkık(İbnü'l-Hü mâm)**'ın Feth**(u'l-Kadîr)**de işaret ettiği gibi sûretin put ma'nâsın da olmasıdır**. Öyle ki O, daha önce de geçtiği gibi şöyle dedi: "**O put hükmünde değildir; o yüzden evde olması mekrûh değidir**." İşte bu sebeble sırf canlı sûreti yasaklandı; çünki canlı olmayanların sûreti put değidir. Put, Allah'ın yarattıklarına benzetmek için yapılan canlılara âid bir sûretdir ki, sûret sâhibini düşünmekiçin ayna olsun. Şübhe yok ki, her canlı sûreti**,** ister cisim hâlinde olsun, ister elbise üzerine yayılmış olsun, ister elle kâğıt üzerine resmedilmiş ol sun, isterse aksî [fotoğraf makinesinden çıkan fotoğraf] olsun, bu ma'nâya dâhildir, hepsi put ma'nâ sındadır. Put ise Allah celle celâlühû'yu kızdırır. Put ma'nâsında olan bir şeyin tahkîr etmeden evde bırakımlası harâmdır. Melâike-i kirâm aleyhimüssalâtü vesselâm'ın, kaçıp gitmelerini gerektirir. Bu kadarıyla -elhamdülillâh- bütün suâller hallolur, çözülür.

Yıldızların sûretleri canlı sûret değillerdir ki, put ma'nâsında olsun lar. Her insan ve hayvân sûreti –müşrikler ona ibâdet etmese bile- put ma'nâsındadır ve izzet sâhibi Rabbin kızdığı bir şeydir. **Birinci suâl** halloldu. Tandır asla bir canlı sûreti değildir. Sığır ise canlıdır; fakat izzet sâhibi Rabbin yarat tığıdır. Yoksa o, Allah'ın yarattıklarına benzetmek için yapılmamıştır ki, (sûret sâhibini) mülâhaza etmeye ayna ve Allah'ın kızdığı bir şey olsun. Bu da aynı şekilde put değildir. **Dördüncü suâl** de halloldu.

Sonra, sûretin canlı sûret olması ve sûret sâhibinin düşünülmesi ne ayna olmasının her ikisinin de medârı yüzdür. Sûretin yüzü bulunmazsa vahiy emîni olan Cebrâîl aleyhisselam '**başını kessinler**, **ağaç şeklinde olsun**' sözünde geçtiği gibi ona canlı sûreti denmez.

İkinci [söz], Ebû Hureyre radıyellâhu anhu'dan gelen '**sûret baştır**; **başı olmayan sûret değildir**' rivâyetidir. **Üçüncüsü** İmâm A'za m'ın '**sûretin başı kesik olduğu zaman**, **o sûret değildir**' sözüdür. **Dördüncüsü** buna dâir olan en büyük delîl Nebî

sallallâhu aleyhi ve sellem'in '**sizden birisi kardeşiyle dövüştüğü zaman yüzüne vurmaktan sakınsın. Çünki Allah celle celâlühu Adem aleyhisse lâm'ı kendi sûreti üzere yaratmıştır**' hadîsidir. Bunu **Müslim** Ebû Hu reyre radıyallâhu anhu'dan rivâyet etmiştir.[7] **İmâm Nevevî** hadîsin şerhinde üç kavil hikâye etmiştir; onların en âdili ve en doğrusu murâdınAllah Teâlâ'nın '**Allah'ın devesi**' sözünde olduğu,Kâ'be hak kında **Allah'ın evi** denildiği ve buna benzer şeyler gibi, **teşrîf ve ihtisâs izâfetidir** şeklindeki kavil dir. (Allahın yarattığı şerefli sûret.)

Sûretin keremli kılınmasının sırf yüze hürmet etmeye hasredilmesi ve sûretin sûret sâhibini düşünmeye ayna olmasının varlık ve yokluk bakımından yüzün üzerinde deveran etmesinin kendisi açık olan bir şeydir. İyi tanımak ancak yüzü (bilmek) ile olur. Bir adam yüzü görse ve bedenin başka tarafları örtülü olsa, '**ben onu tanıdım**' der. Şâyet yüzünü görmese, diğer bedenini görse bile '**ben onu gördüm**' diye mez. İşte bu sebeble şâyet bir kadın şâhidlere yüzünü açsa ve '**ben Zeyd'in kızı Leylâ'yım**' dese ve bir şey ikrar etse veya akdetse, şâhidlerin onunla/ikrârıyla veya ak diyle şahidlik etmeleri câizdir. Şâhidlerin hayât boyu (onu) tanıyacak (başka) şâhidlere asla ihtiyâcları yoktur. Çünki yüzünü görmekle onu tanımaları hâsıl olmuştur. '**Bi zim yanımızda ikrar eden kadın bu kadındır**' demeleri mümkün olur. Şâyet kadın onlara yüzünü açmasa, tanıma şâhidlerinin '**falanca kadın şunu ıkrâr etti**' demelerin den sonra bile onların şâhidlik et melerine imkân yoktur. Aksine onlara '**bir kadın bizim huzurumuzda şunu ikrar etti; şu şu şahidler de bizim yanımızda o kadının falanca kişi olduğuna şâhidlik ettiler**' demeleri emre dilir.

El-Hindiyye'de şöyle denilmiştir: "Şâyet bir kadın yüzünü açsa ve 'ben falancanın kızı falancayım' dese, tanıma şâhidlerine ihtiyâc duymazlar. Eğer kadın ölse, o kadının falanca kızı falanca olduğuna şâhidlik edecek iki şâhide ihtiyâc duyarlar. Kadın yüzünü açmazsa ve iki şâhid onun falanca kızı falanca olduğuna şâhidlik ederler se, onlara buna dâir, yani falanca kadının ikrarına dâir şâhidlik yap maları asla helâl olmaz. Onlara, 'bir kadın şunu ikrar etti ve bizim yanımızda iki şâhid bu kadının **fülânın kızı falancadır** diye şâhidlik yaptılar' diye şâhidlik yapmaları câiz olur; el-**Mültekat**'da böyledir.

El-**Mültekat**'da el-**Fetâvâ'z-Za—hîriyye**'den şöyle bir nakil vardır: "Meşâyıh, kadın hakkında yüzü peçeli olduğu zaman şâhidlik yüklenmek hususunda ihtilâf ettiler. Bazı meşâyıhımız '**onun hakkında yüzü görünmeden şâhidlik yüklenilmez**' dediler. Bazı meşâyıhımız da bu mevzuda genişlik gösterip '**o kadının tanıtılması hâlinde şâhid lik sahîh olur, bir kişinin tanıtması yeterlidir, tanıtanın iki kişi olması daha ihtiyatlıdır**' dediler. Ha vâhirzâde diye bilinen Şeyh İmâm buna (ikinci kavle) meyletti. Şeyh İmâm Şemsu'l-İslam Özcendî ve Şeyh İmâm Zahîruddîn de birinci kavle meyletti ve buna delalet eden aklî bir misâl de verdi. Zîrâ biz, şehadeti yüklenmek için kadının yüzüne bakmanın câiz olduğunda icma ettik."([**Bitti**.])

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Yüzün görünmesiyle tanımanın hasıl olması üzerinde icmaetti ler. Ta ki, bunun olmaması ile bununda olmayacağına dâir [yüzüngörülmemesi ile tanımanın da olmayacağına dâir] şâhidlik üstlenmek icmâ' ile câizdir. Ta ki bir (âlimler) topluluğu(nu)n gö rüşüne göre (şâhidliği) yüklenmek asla câiz değil; diğerlerinin görüşü ne göre ise tanıtmaya ihtiyâc duyuldu.

———————-

[Ahmed Rızâ'nın Nihâî Fetvâsı]

———————

Sûret sâhiblerinin maksadlarını, bir sûretten '**hâtıra olması**' ile ne istediklerini bir düşününüz?.. Bede nin diğer yerlerinin sûreti olsa da, yüzü olmadan sûrete aslâ razı olmayacaklar; onu aslâ maksadlarını ifâde eden bir şey saymayacaklardır. Çoğu zaman boyun yarısının, hattâ göğüsten yukarısının sûretiyle, hattâ sırf yüzle yetinirler ve onumaksadları için yeterli sayarlar. Nitekim sûretçilerin (heykel cilerin, ressâmların ve fotoğrafçı arın) âdeti böyle ola gelmiştir ve bu paralardaki

sûretlerde âşikardır. Hakkında süâl sorulan şu (şeyhin) sûretin(in) kendisi şâhidlik etmektedir ki, onun edinilmesi ancak hâtıra, hatırlamak içindir ve o sûrette göğüsün yarısı ile yetindiler. Açıkça sâbit oldu ki **sûreti put ma'nâsına sokan yüzdür**. Bu ma'nâyı ifâde etmekte ye terli olan sırf yüzün tâ kendisidir. O hâlde, '**ibadet edilenin cinsinden olması**'ndan murâd edilen, her ne kadar, sûretin kendisi ve sâhibi müşrikler tarafından ibâdet edilen bir şey olmasa ve sûret müşriklerin ibâdette kendilerine lüzumlu kıldıkları bir adet hâli üzerinde bulunmasa bile sûretin put ma'nâsında olmasıdır; çünki bunların hepsi (esâs maksaddan) artık şeylerdir. Burada istenen, sûretin canlı sûretine ayna olmasıdır. Bunun da medârı/dönüp dayandığı yer yüzdür. O hâlde şu **sûretlerin hepsi kesin olarak put ma'nâsın dadır**.

Onu ta'zîm şekli üzere evde bulundurmak, dikmek, çerçevelere koyulmuş bir şekilde duvara asmak, örtüye, duvara veya yüksekte olan bir şeye nakşetmek, her ne kadar boyun yarısı veya yüz bile olsa, insan veya hayvân yüzünü demir levha üzerinde asmak, suyun aktığı yer üzerine yüzü resmetmek, asâ'nın üst cüzüne yani tutulacak yerine sûret yapmak ve bu nun benzeri şeyi saklamak, kullanmak, bunların hepsi harâmdır yasaktır; meleklerin girmesine mâni'dir; bu yerde namaz kılmak ke sin mekrûhtur. Sonra, bununla be raber namaz kılanın önünde bulunması gibi teşebbühi hâs bulunsa, namaz tahrîmen mekrûh olur ve iâdesi vâcib olur. Bir kimse hiç, içinde insan ve hayvâna âid şu büyük sûretler gibisi bulunan ve insanın boyununun yarısına gelen bir ayna önünde namaz kılmak hakkında "(bunda) sûretlere ibâdet etmeye hiçbir benzerlik ve Şerîat-ı Mutahhara'ya hiçbir muhâlefet yok tur" diyebilir mi?!.. Hâşâ ve kellâ… Bunu diyemez…

Böylece doğrunun, İmâmların -içinde '**yüzün silinmesi ve başın kesilmesi**' ile yetinilen- kitâblarıyla beraber olduğu sâbit oldu. Sâir uzuvların yüze ve başa kıyâsı rivâyetlerde menkûl/nakledilmiş ve dirâyette makbûl değildir. Artık çâresiz başı kesik olanda yasaklık hâsıl olmamış, çünki onda put ma'nâsı kalmamıştır. Elleri ve ayakları kesik olan [yüz duruyorsa] yasaklanmış; çünki ondan put olma ma'nâsı yok olmamıştır.

İkincisi suâl de halloldu.

Bakıldığı zaman ayırt edilemeyecek kadar küçük olan sûret, (sûret sâhibini) düşünmeye ayna değildir. Çünki o sûretin kendisi mülâhaza altında değildir (üzerinde düşünülemeyecek haldedir). Örtülmüş olan (sûret) dahi aynıdır; çünki o da düşünmekden uzak bıra kılmıştır. Onun sûret sâhibini düşünmeye ayna olması uzaktır. Dü şünülmüş olsaydı put ma'nâsında olması lâzım gelirdi. Müşrikler putlar ancak bâtıl ilahlarını düşünme ye ayna olsun diye ediniyorlardı. Bu ma'nâ burada yoktur.

Üçüncü suâl de halloldu.

Bütün tayyib ve mübârek olan hamdler Rabbimizin sevip râzı olduğu gibi sadece Allah celle celâlü hû'ya âiddir. Allah celle celâlühû dostumuz, seyyidimiz ve efendi mizin, Âli nin ve Ashâb'ının üzerine ebediyyen salât etsin. Tahkîk işte böyle olmalıdır. Başarılı kılmanın sâhibi sadece Allah celle celâlühû' dür. Bir zamandan beri bunun üzerinde kelâm etmek gönlüme gelmiş ve ben Allah'ın hakk ile (doğrunun kapısını) açmasını ümit ediyordum. Mevlâ sübhânehû ve teâlâ'nın kolaylık zamanları işte bu zamanlardır. Bütün hamd'ler sade ce O'na âiddir.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Lillâhi'l-hamd, **Kuhustânî**'nin **el-Muhit**'den başın edinilmesi hu sûsundaki ihtilâf nakli ve onu **Red dü'l-Muhtâr**'da ondan nakletmesi ve hakkında tercîh zikretmemeleri, bununla ayrılmış oldu ve -hamdol sun- yasaklamanın tercîhi sâbit olmuş oldu.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Şu da sakın dikkatinden kaçmasın ki, '**ittihaz**'/ edinmek ile murâd edilen ('**yapmak**' değil) '**iktinâ**'dır/saklamaktır. Nitekim bu (ma'nâ), Kuhustânî'nin ondan birkaç satır sonraki '**evlerde sûretlerin bulundurulması mekrûhtur**,' sonrada ondan sonraki '**küçük**

olursa, ittihazı/edinilmesi mekrûh olmaz; yapılması ise hiçbir hâlde/ şekilde câiz olmaz’ sözlerinde vardır. Her ne kadar âlimlerimiz, gümüşden yapılmış burun, diş ve parmak edinmenin, bu uzuvları kesik olan için câiz olduğunu açıkça ifâde ettilerse de… Çünki dedikleri ile baş edinmek arasındaki fark, akıllı şöyle dursun, ahmak olana bile gizli kalmayacak şeylerdendir… Allah teâlâ en iyi bilir…

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Tevfîk ancak Allah’tandır. Mükemmel başka bir incelik daha vardır ki, ona uyanmak lâzımdır. Bura da (sûret edinmenin ve sakla ma nın) dört sûret(i) vardır:

Birincisi, sûretin, basılacak, üzerinde yürüyecekleri ve üzerine ayak koyacakları bir hâlde olmasıyla tahkîr edilmesi… Bu, yani sûreti tahkîr edilmiş bir hâlde olarak edinmek mübâhtır. Bu gibi sûretler -her ne kadar onu yapmak ve yapılmasını emretmek harâm olsa bile-[8] meleklerin (eve) girmesine mâni’ değildir.. Nitekim el-**Hilye**, el-**Bahr** ve başkalarında böyle denilmiştir.

İkincisi: Üzerinde sûret bulu nan bir şeyi, sûreti tahkîr etmeden edinmek, fakat tahkîr etmemek sûretden dolayı olmayıp aksine Rupi’yi muhâfaza etmek gibi başka bir sebebden olmak. Onu, sûret olduğu için değil de mal olduğundan yere atmayarak korumak gibi… Pa ranın üzerinde sûret olmasaydı da (Rupi) muhâfaza etmek için aynı şekilde tutulacaktı. Bu,zarûret hâli sebebiyle mübâhtır. Ve nitekim, Rupi(’yi saklamak)da sûrete hürmet kasd edilmez. Sûret bulunmayan Rupi geçersizdir. Şâyet sûret ondan silinse kabûl edilmez. Zarûretler mahzûrları mübâh kılarlar. Damgalarda ve postta pullarındaki sûretler, yere düşdükleri zaman ayakta olan kimseye uzuvlarının tafsîlâtı görülemeyecek kadar küçükse, hüküm yine aynıdır. [Hind dînârı olan] **Eşrefî** gibi… Aynı şekilde sûret küçük olduğu için onu da tutmak mübâhtır. Bu gibi sûretleri zarûretsiz edinmek mekrûhluk altına dahîldir. Çünki bir başka yönden tahkîr edilmesi terk edildiyse de sûrete nisbetle tahkîri terk etmek lâzım geldi; biz ise sûreti tahkîr etmekle emrolunduk. El-**İnâye**’de geçmişti ‘**biz onu** (sûreti) **tahkîr etmekle emrolunduk**.’ Tahkîr etmemekte emri terketmek vardır. Mübâhlık hükmünü gerektirecek zarûret de yoktur. O hâlde bıçak ve başka şeylerdeki sûretler bu hükmün altındadır. Fakat o sûret eğer büyük olursa, siler veya üzerine ka ğıt ve ona benzer bir şey yapış tırırsa mekrûh olmaz. Eğer böyle değilse mekrûh olur. Bu hüküm, sûreti tutan kimsenin ona ihtiyâcı olduğu zaman ve sûret maksud olmadığı zamandır; yoksa üçüncü sûrete girer.

Üçüncüsü: Tahkîrin sûret yüzünden olması, lâkin sûrete hâs bir tâ’zîmin kasdedilmemesi… Câhillerin süs olsun diye sûretleri duvarlara asmaları gibi… Bu, sûretin kendisine hürmet kasdedildiği için harâm olur ve meleklerin girmesine mâni’ olur… [Yani, câhil her ne kadar bunu anlamasa bile, duvara asılması zımnında/içinde sûrete hürmet maksadı gerçekleşmiş olur; hattâ hürmet fiilen hâsıl olur.] Her ne kadar o sûretin ta’zîm edilen ve hürmeti hakeden bir şey olduğunu zannetmeseler bile…

Dördüncüsü: Sadece tahkîrin terkedilmesinin bulunmaması değil; hatta kasden sûrete tazîm ve hürmet etmeleri, onu dinde tâ’zîm edilen bir şey kabûl etmeleri, onu yücelterek öpmeleri ve başlarına koymaları, gözlerine sürmeleri, elleri bağlı olarak önünde ayakta dur maları, o getirildiği zaman ayağa kalkmaları, onu gördükleri zaman başlarını eğmeleri ve başka ta’zîm ifâde eden diğer işleri yapmaları gibi… Bu hepsinden daha pistir; kesin olarak, yakînen ve icmâen da ha şiddetli bir harâmdır. Daha şiddetli lâ’netlenen bir büyük günâhtır.

O, puta ibâdet etmek için bir adımla açık bir haleftir. Başı kesik bile olsa, küçük bile olsa, yüz bin defa örtülmüş bile olsa Müslüman hiçbir hâlde onu helâl göremez. Bütün bu kayıdlar, üçüncü sûrete kadar sona ermişti. **Rûh sahibi bir sûrete ta’zîm sebebiyle olan şid detli harâmın hiçbir kaydı yok tur. Hiçbir müslüman’ın bu hususta muhâlif bir düşüncesi–nin olması düşünülemez. Hattâ, neredeyse o sûretin harâmlığı, şiddetli olup şu Hanîf Millet’in/her bir bâtıldan uzak olan İslâm’ ın zarûriyyâtındandır/ delîlsiz is bâtsız bir şekilde avâmm havâss herkes tarafından**

bilinen mes'e le lerindendir. O bakımdan onu güzel görmenin, hattâ helâl kabûl etmenin -Allah celle celâlühû korusun- büyük bir iş (küfür) **ol masından korkulur.**

Suâlde sözü edilen sûret, bereketlenmek için saklanması ve onun sebebiyle bereket ineceğinin ve onun Rabbe ulaştıran bir sebeb edinmek olarak zannedilmesi yüzünden şu dördüncü sûretin tâ kendisidir. Bunların hepsi büyük günâh olması bakımından daha şiddetli olandır ve âdeten ta'zîm ifâde eden fiillerin kendisini işliyorlar.

(Baştaki suâlde) **sözü edilen sûreti** (fotoğrafı) **helâl görmek sebebiyle imanı yenilemek lâzım gelir. Allah'tan** (küfre düşmekten ve sâir haram ve musîbetlerden)**selâmeti diliyoruz**.[9]

(**و لا حول ولا قوة الا بالله**)/ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh… Câhiller, seyyidlerin seyyidi, ferdlerin İmâmı, çok cömerd olan Al lah'ın izniyle istekleri veren, ğavsu'l-aktâb ve'l-evtâd seyyidimiz el-ğavsu'l-a'zam radıyallâhu anhu' nun onların bu yaptıklarından razı olduğunu zannediyorlar ve torununa bu şekilde ta'zîm ediyorlar. Hâl buki buna ilk darılan ve kızan o zât olacaktır. Allah celle celâlühû Müslümanlara hidâyet ve istikâmet versin. Âmin.

Bu ucâle/yolcunun basit ve az olan yol azığı, yani hızlıca yazılan kısa (cevâb), bir risâle şeklinde ortaya çıkınca ve te'lîf ve tahkîmi nûr ve sürûr ayı Rebîu'l-Evvel (1331)'de olunca, is mini '**Atâyâ'l-Kadîr fî Hukmi't-Tas vîr**' vermem münâsib oldu…

و صلى الله تعالى على سيدنا و مولانا محمد واله و صحبه و سلم والله سبحانه و تعالى اعلم و علمه جل مجده اتم و احكم

---

[1] [(Müellifin bu risâlesini Arabçaya çeviren torunu) Şeyhimiz Ezherî şöyle dedi: Şu nakilleri görüyorsun; harâm olan bir şeyi tutmanın ve saklamanın yasak olduğunu açıkça ifâde ediyorlar. Harâm olan ruh sahibi sûretlere yönelmek sebebiyle senin halin nice olur?!.. Nasıl harâm olmaz ki, Allâme **Tahtâvî** ed-Dürru'l-Muhtâr Hâşiyesi nde '**o harâm olan şeylerdendir; harâmlara aralık açmaktır; çünkü harâma aralanan aralık da harâmdır**' dedi. İşte burada, insanlar arasında çıkan televizyonun ekranına, gözlerini iyice açıp televizyona gelen sûretlere bakarak yönelme çirkinliği üzerinde, her iyi düşünen kimseyi durduracak bir şekilde feryâd etmelidir. Televizyona gidiyor ve onunla oyalanıyorlar. Bazı insanlar şeyh, vaiz ve müftînin gösterilmesinin mübah olduğunu zannediyorlar. İş onların zannettiği gibi değildir. Aksine o eğlence programlarının gösterilmesini istemekten daha şiddetli bir harâmdır; çünki onda, canlı sûretine yönelmenin harâm olduğunu açıklayan hadislerden anlaşılana açık bir muhalefet vardır. Bu, dini oyun ve eğlenceye almaktır. Allah Teâlâ, '**dinlerini oyalanma ve oyun edinenleri bırakın**' buyurdu. Allah'dan doğruluğu ve istikâmeti istiyoruz. Doğruya ulaştıran ancak Allah'tır.], **Muhakkık**.

[2] Bu kelimenin doğru okunuşu bulunamamıştır. Lâkin -Allahu a'lem- '**Sümerler**' olabilir.

[3] **İmâm Ahmed** (23308) ve **Ebû Dâvûd** (693), Miktâd İbnü'l-Esved ra dıyallâhu anhu'dan.

[4] **Ebû Dâvûd** (704), ibnü Abbâs radı yellâhu anhumâ'dan.

[5] **İmam Tahâvî**, Şerhu Meânî'l-Âsâr (1/458), ibnü Abbâs radıyellâhu anhu mâ'dan.

[6] **Buhârî** (507) ve **Müslim** (502), İbnü Ömer radıyallâhu anhumâ'dan.

[7] **Müslim** (2612/115) Ebû Hureyre radıyallâhu anhu'dan.

[8] **Sûret yapmak** ile **sûret bulundur mak ve saklamak** hüküm bakımından bazen ayrı ayrı şeylerdir. **Sûret yapmak** âlimlerin söz birliği ile yasak, onu **edinip saklamak** ise elbisede gölge siz olarak bulunanda tartışmalıdır; bu kimilerine göre haram değilse de âlimlerin çoğuna göre yine haramdır. Zamanımızdakilerin ictihâda soyunup fotoğrafı yasak dışına çıkarmaya dâir fetvâ vermeleri ise, nefsin hevâsına uymak veya dünyevî çıkar düşüncesinden değilse **sûret yapmak** ile **sûret saklamak** arasını karıştırmaktan doğmaktadır. Müellif'in bu risâlesini âdetâ sadece **sûret saklamak** üzerine hasretmesini ve **sûret yapılması** üzerinde îcâb ettiği kadar durmamasını, hattâ bunu koca risâlede bir satırla geçiştirmesini pek anlayamadık. Belki de bu, şu noktanın işinin ve hükmünün çok açık olduğundandır. Bununla beraber şunu da ifâde edelim ki, bu husûsta da onlarca sahîh hadîs vardır. Biz **ez-Zevâ cir**'den bazılarını seçip buraya alacağız:

1- "Şübheniz olmasın ki şu sûretleri yapanlara kıyâmet gününde azâb edilecek ve onlara '**yarattıklarınıza/** şekil verdiklerinize **can verin**' denilecektir." **Buhârî**(5951), **Müslim** (1669)

2- "Ey Âişe!.. Kıyâmet gününde Allah celle celâlühû katında en şiddetli a zâb görecek olanlar (sûret yaparak onları) Allah celle celâlühû'nun yarattıklarına benzetenlerdir." **Buhârî** (5954), **Müslim**

(1668)

3- "Kıyâmet gününde en şiddetli azâb görecek olanlardan bazısı da şu sûretleri yapanlardır." **Buhârî** (5954), **Müslim** (1667)

4- "Şübhen olmasın ki, şu sûretlerin sâhiblerine Kıyâmet gününde azâb edilecektir ve onlara '**yarattıklarınıza can verin bakalım**' denilecektir…" **Buhârî** (2105), **Müslim** (1669)

5- "Her bir sûret yapan cehennemde olacaktır; ona âid yaptığı her bir sûret için ona azâb edecek bir nefis/varlık yaratılacaktır." **Müslim** (1670), **Ahmed** (1/308)

6- "Kim bir sûret yaparsa, Allah celle celâlühû, o sûret yapana, yaptığı sûrete can verene kadar azâb edecektir; o da ona ebediyen can veremeyecektir." **Buhârî** (2225)

7- "Hiç şübhesiz ki Kıyâmet gününde en şiddetli azâb görecek olanlar sûret yapanlardır." **Buhârî** (5950), **Müslim** (1670)

8- "Allah teâlâ şöyle buyurdu: Benim yarattığım gibi yaratmaya gidenden daha zâlim kim vardır ki?!.. O halde bir zerre yaratsınlar bakalım!.. Veya bir habbe yaratsınlar bakalım!.. Veyâ bir arpa yaratsınlar bakalım!.." **Buhâ rî** (5953), **Müslim** (1671)

9- "Kıyâmet gününde cehennemden, kendileriyle göreceği iki gözü, kendileriyle işiteceği iki kulağı ve kendisiyle konuşacağı bir dili olan bir boyun çıkacak ve '**ben üç kişiye azâb etmekle vazîfelendirildim**' diyecektir: Allah celle celâlühû ile beraber bir başka ilâh edinen, her bir çok inâdkâr zorba (idâreci) ve **sûret yapanlar**." **Tirmizî** (2574) Tirmizî '**Hasen, Sahîh ve Ğarîb'dir**' dedi.

10-"Kim bundan (sûretten) her hangi bir şeyin sanatına geri dönerse, şübhe siz ki Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e indirilene küfretmiştir." **Ahmed** (1/87) Ahmed Şâkir (H:657) '**isnâdı Hasen'dir**' dedi.

Ve daha niceleri…

Hâfız ve fakıh İbnü Hacer el-Heyte mî bu hususta bir âyet ve on sekiz hadîs getirdikten sonra, **bazı sûretle re fakihlerce ruhsât verilmesi**nin **edinmek ve saklamak**la alakalı oldu ğunu, **sûret yapma**nın ise **her çeşiti nin** mutlak olarak haram olduğunu söyledikten sonra Nevevî'nin Müslim Şerhi'nden (14/81-82) şu hulâsa nakli yapmıştır:

Canlı sûret yapmak şiddetli tehdîd sebebiyle büyük günahlardan olan bir haramdır. Onu ister tahkîr için, isterse bir başka sebeble yapsın birdir. Çünki onda Allah celle celâlühû'nün yarattıklarına bir benzetme vardır. Ve yine ister bir yaygıda, veya bir elbisede, veya bir dirhemde veye bir dînârda veya altun ve gümüş olmayan bir parada veya bir kapta veya bir duvarda veya minderde veya benzeri bir şeyde olsun birdir değişmez…

Yapılan canlı sûretine gelince… Bir duvarda asılmış ise veya elbise, sarık ve benzeri gibi giyilen veya tahkîr edilmiş sayılmayacak bir başka şeyde ise haramdır. Yâhud basılan yaygıda veya minderde yastıkta ve benzeri tahkîr edilecek şeylerde ise haram olmaz; lâkin o eve rahmet meleklerinin girmesine mânî' olur mu? En açık olanı bu (melek girmemesi) Nebî sallellâhu aleyhi ve sellem'in '**içinde köpeğin ve sûretin bulunduğu eve melekler girmez**' hadîsinin mutlak olması sebebiyle her bir sûreti içine alır. Gölgesi olan sûretle gölgesi olmayan sûretin arasında hiçbir fark yoktur.

Bu anlatılanlar Sahâbe radıyallahu anhum ve Tâbiûn ve onlardan sonraki Şâfiî, Mâlik, Ebû Hanîfe, Sevrî ve başkaları gibi âlimlerin cumhûrunun mezheblerinin hulâsasıdır. Gölgesi olanların yok edilmelerinin vâcibliğinde de icmâ' ettiler…(**Ez-Zevâcir**:2/53-54, Dâru'l-Ha dîs, Kahire-2002)

Allâme Muhaddis el-Leknevî de **et- Tâ'lîku'l-Mümecced**'de (3/420-421) bunları İmâm Nevevî ve İbnü Hacer' den kabullenerek nakletmiştir:

[9] Müctehidler **canlı sûretinin her çe şidini yapmanın haramlığında icmâ etmişlerdir.** Buna rağmen, müctehid olmayanların fotoğraf sûretlerini haramlıktan çıkarmaları şeklindeki fâhiş ve affedilmez şazzlarına ve hatâlarına tutunmak gayretlerinin hangi îmânî islâmî, aklî ve mantıkî îzâhı olabilir?!… '**Müctehid olmayanlar tarafından fotoğrafa mübâhdır demek tehlikelidir de haramdır demek en az o kadar tehlikeli değil midir**?' diyenler, fârıka rağmen kıyâs yapıyorlar. Nevevî'nin ve İbnü Hacer'in de dediği ve Leknevî'nin onlardan kabûl ederek naklettiği gibi **her çeşit canlı sûreti yapmak icmâ' ile haramdır**. Çünki, fotoğraf da lügatta sûrete dâhildir. Bunun inkârı dili bilmemek veya mükâberedir, bilerek yanlışta ısrârdır. O halde **mübah dır** diyenler illet tesbit edip ona istinâden ictihâd ediyorlar(!) ve fotoğrafı te' vîlle sûretin dışına çıkarıyorlar. **Haramdır** diyenler ise her hangi bir illet tesbîti ve ona dayanan bir ictihâd ederek fotoğrafı sûretin içine sokmuyorlar; çünki o zaten lüğatte sûretin içindeydi ve naslarda açıkça görülen ve mücte hidlerin sûretin yasaklığı için takrîr ettikleri illetler onda da görünmektedir. Görenler için fark basittir…